

SUOMALAINEN HYVINVOINTIVALTIO JA SOSIAALIPOLITIikka

Kuusankosken lukio/Päivi Parkkonen

Mikä on hyvinvointivaltio?

- "Hyvinvointivaltio on demokraattinen valtio, joka kantaa vastuuta kansalaisten sosiaalisista oloista ja elämisen ehdoista."
 - **Perusturva (palvelut)**= terveydenhuolto, sosiaalipalvelut, koulutus.
 - **Tulonsiirto** = takaa välttämättömän toimeentulon
 - **Sosiaalivakuutukset** = eläke-, työttömyys-, sairausvakuutus
- **Rahoitus**: verot, käyttäjämaksut, vakuutusmaksut
- Ajatus, että sosiaaliset ongelmat ja köyhyys johtuvat yhteiskunnasta

Käsitteitä

- **Sosiaalipolitiikka** = tehdään ratkaisuja, joiden avulla pyritään huolehtimaan hyvinvoinnin tasapuolisesta ja oikeudenmukaisesta jakautumisesta
- **Sosiaaliturva jaetaan sosiaalivakuutuksiin** (=sairaus, työttömyys, eläke), terveydenhuoltoon ja sosiaalipalveluihin.
- **Sosiaaliturva on asumisperustainen** = maassa vakituisesti asuvilla on oikeus sosiaaliturvaan.
 - Kustannus iso n.30% BKT.
 - Rahoitus: 50% valtio ja kunnat ja 50% työntekijät ja työnantajat.
 - Yli 40% menoista vanhuuteen kohdentuvia (eläkkeet, palvelut)
 - N. 20% menoista terveydenhuoltoon kohdentuvia (täälläkin ikääntyneiden palveluja paljon)
- **Kansaneläkelaitos eli KELA huolehtii toimeentulosta eli monien etuuksien** maksatuksista esim. äitiysavustukset, lapsilisät, eläkkeet, toimeentulotuki
- **Asuntopolitiikka on osa sosiaalipolitiikkaa**
- **Kannustinloukku** = henkilön ei ole taloudellisesti kannattavaa ottaa työtä vastaan, koska käytettävissä olevat tulot eivät juurikaan kasvaisi.
- **Perustulo** = kansalaispalkka, jokaiselle vastikkeeton kuukausittainen rahasumma. Yksinkertainen, korvaisi monia etuuksia ja verohuojennuksia, kannustaisi työntekoon, purkaisi kannustinloukkuja. Järjestelmä olisi kallis.

sosiaalipolitiikka

Sosiaalivakuutukset
(toimeentulo)

Terveydenhuolto

Sosiaalipalvelut

Sairausvakuutus

Työttömyysvakuutus

Eläkevakuutus

sote-alueet

Lasten päivähoido

sairauspäiväraha

työttömyyskorvaus

työeläke

Lastensuojelu

Vammaispalvelut

Vanhuspalvelut

päihdehuolto

Miten toteutetaan?

- **Universaalit edut, kaikille samat. Esim.** lapsilisä
 - Tavoitteena lisätä tasa-arvoisuutta: tulot, yhteiskuntaluokat, sukupuolet, alueet.
- **Tarveharkintaiset tuet**
 - Perustuvat hakemukseen ja elämäntilanteen kartoittamiseen.
 - Esim. toimeentulotuki (tulot, elämäntilanne)

Mistä tunnistat Pohjoismaisen hyvinvointivaltion?

- Tasa-arvo (alueet, väestöryhmät, sukupuolet ym.)
- Tasainen tulonjako (progressiivinen verotus, tulonsiirrot)
- Yhteiskunta "pelastaa", kun elämä yllättää..
- Verotus
- Palvelut verovaroin
- Tulonsiirtojärjestelmät kattavia ja taso korkea
- Tavoitteena universalismi, tarveharkintaa lisätty
- Pyrkimys korkeaan työllisyyteen (rahoituspohja)
- Köyhyys ja syrjäytyminen vähäistä
- Kansalaisten tuki

Muita hyvinvointivaltion malleja

- **LIBERAALI** (anglo-amerikkalainen)
 - **Yksityiset vakuutukset** (itse tai työnantajan kautta)
 - **Markkinat** (yritykset)
 - Työn merkityksen korostaminen
 - Hyväntekeväisyys
 - Ei universalismia, tarveharkinta ja niukka taso
 - Yksilön vastuu korostuu
- **Mannermainen** (esim. Saksa, Itävalta, Ranska)
 - **Työsuhteen** kautta sosiaaliturva
 - Kohtuullinen julkinen järjestelmä
 - Verotus kohtuullista
- **Välimeren maiden malli** (Kreikka, Italia, Espanja)
 - **Koti, suku, kirkko** turvaavat
 - Valtion rooli pieni
 - Yhteisön rooli suuri

Hyvinvointivaltion haasteet:

- Työttömyys
- Väestön ikääntyminen
- Sisäinen muuttoliike
- Veroaste oikeudenmukaisena
- Kansalaisten aktiivisuuteen kannustaminen
- Köyhyys
- Syrjäytyminen
- Yhteiskunnan eriarvoistuminen (luokkayhteiskunnan paluu)?

Isot haasteet hyvinvoinnin turvaamisessa:

- 1. **Rahoituspohjan murentuminen** haastavat hyvinvointivaltion toteuttamista: ikääntyvä väestö, sisäinen muuttoliike, työikäisten määrän vähentyminen, niukka talouskasvu.
- 2. **Yhteiskunnan eriarvoistuminen** progressiivisen verotuksen lasku, taloudellisen liberalismien paine.
 - Paluu luokkayhteiskuntaan: hyväosaisiin ja huono-osaisiin → sosioekonomisen aseman periytyminen, sosiaalinen liikkuvuus vähentynyt, tuloerot ovat kasvaneet → asuntojen koot, harrastaminen, elämäntavat, ruokailutavat, alkoholinkäyttö, tupakointi.
- 3. **Suhteellinen köyhyys ja syrjäytyminen**, maahanmuuttajien kotouttaminen.
 - **Köyhyysriskissä:** nuoret aikuiset, eläkeläiset, pitkäaikaistyöttömät, yksinhuoltajat, maahanmuuttajat. Köyhyys usein tilapäistä.
 - Köyhyysraja on 60% mediaanitulosta eli kyse on suhteellisesta köyhyydestä.
 - Suomessa ei ole absoluuttista köyhyyttä (1,9\$/päivä)
 - Sosiaalityöt toimivat suojaverkkona
 - **Syrjäytymiseen altistavat:** sairastuminen, alhainen tulotaso, huono-osaisuuden kasautuminen perheeseen (ylisukupolvisuus), työttömyys, päihteet, mielenterveysongelmat, väkivalta...
 - Ratkaisuja: varhaiskasvatus ja koulutus, opiskelijoiden ohjaus, jatkokoulutuspaikat, työttömyystuet ja neuvonta, nuorisotyöpajat.

Puolueet ja hyvinvointivaltio

- Vasemmistopuolueet (VAS, SDP)
 - kannattavat käyttäjille edullisia tai maksuttomia verovaroin rahoitettuja sosiaali- ja terveyspalveluja.
 - Kannattaa sosiaalisia investointeja: panostukset terveydenhoitoon, kasvatukseen ja koulutukseen.
 - Tavoitteena ehkäistä syrjäytymistä ja lisätä yhteiskunnallista tasa-arvoa sekä parantaa talouden kasvuedellytyksiä esim. työntekijöiden ammattitaitoa parantamalla.
- Oikeistopuolueet (KOK, RKP)
 - Yksityistäminen osa julkisista palveluista yrityksille
 - Yritysten kilpailutus, kilpailu → tavoitteena parempi: laatu, saatavuus, kustannustehokkuus.
 - Korostavat, että "hyvinvointi perustuu työhön"; "kakku on leivottava ensin ja sitten jaettava".
 - Yksilön oma vastuu korostuu → hyvinvointivaltio "holhoaa" liikaa → tuet liian hyviä ja verotus liian ankaraa.
- Keskustapuolue
 - Näkemyksissä paljon molempien linjojen piirteitä
- aluenäkökulma

Miten 1990-luvun lama muutti hyvinvointivaltiota?

- Hyvinvointivaltion sosiaaliturvaa ja palveluja laajennettiin 1980-luvulla voimakkaasti
- Taloudellinen lama pakotti menojen karsintaan
 - Tulo- ja tarveharkinta lisääntyivät
 - Palvelumaksut
 - Sosiaaliset oikeudet heikkenivät
- Universalismi heikentynyt (uusliberalistinen näkemys vahvistunut)
 - Kuntien sosiaalipoliittisen toiminnan erot ja resurssit palvelujen tuottamiseen ja tarjoamiseen epäyhtenäiset
 - Eriarvoisuuden lisääntyminen (köyhät – rikkaat)
 - ostopalvelut
- Yksityisen ja vapaaehtoisen toimintamalli korvaavat valtiojohtoisuutta
 - valtion roolin vähentäminen, kansalaisyhteiskunnan lisääminen

Hyvinvointivaltion nykytila ja haasteet/4opp ryhmä:

- 1. Laatikaa ryhmässä **SWOT-analyysi** (vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet, uhat Suomen hyvinvointivaltiosta)
- 2. Kehittämisideat. Olette opiskelleet eri tapoja toteuttaa hyvinvointia. **Miten Suomen hyvinvointivaltiota tulisi kehittää?**
- Tuotos: käsin tai koneella A4-paperille

Lopussa olevissa dioissa on
tarkempia esimerkkejä
hyvinvointivaltion toteutumisesta
eri väestöryhmien kesken.

Lisää tietoa kela.fi

Suomalainen sosiaalipolitiikka

- Hyvinvointivaltion yhteiskuntapolitiikka jaetaan
 - Talouspolitiikka (aineelliset edellytykset)
 - Sosiaalipolitiikka (hyvinvoinnin tasapuolinen ja oikeudenmukainen jakautuminen)
 - Kulttuuripolitiikka (henkinen hyvinvointi)

Sosiaaliturvaa kansalaisille

- Perustuslain suoja
 - TSS-oikeudet (valtio ja kunnat turvaavat)
- Sosiaaliturva (sosiaalivakuutukset) ja sosiaalihuolto (sosiaalipalvelut, -etuudet ja toimeentulotuki)
 - Kunnat vastaavat sosiaalipalveluista
 - Lasten päivähoito, lastensuojelu, -hoidon tuki
 - Vanhusten hoiva ja asuminen
 - Vammaispalvelut
 - Päihdehuolto

Lapsiperheet

- Lapsilisäjärjestelmä (1948)
- Äitiyspakkaus
- Äitiys-, isyys- ja vanhempainraha, hoitovapaa
- Lasten päivähoito
 - Tukee työmarkkinoiden toimivuutta
 - Valinnanvapauden periaate
 - Subjektiivinen oikeus päivähoitoon (1990)
 - Alle 3-vuotiaat hoitopaikka/kotihoidon tuki
 - Yksityisen hoidon tuki (1997)
 - Kunnallinen hoito (päiväkotiperhepäivähoito), yksityinen hoito tai kotihoito

Vanhustenhuolto

- Kotipalvelu – vanhusten laitoshoidon vaihtoehto. Laitoshoitoa pyritään minimoimaan.
- Avohoito tuottanut hyviä tuloksia
- Palvelutalot
- Omaishoidon tuki

Toimeentulotuki

- Rahallinen avustus Suomessa asuville muun sosiaaliturvan pettäessä (KELA)
 - Tarveharkinta, väliaikaisuus
 - Ruokamenot ja käyttövarat
 - Asumis- ja terveydenhuoltomenot
 - Lasten päivähoitomaksut

Sairaus- ja eläkevakuutukset

- Sairausvakuutusjärjestelmä (1964)
 - Tasoitetaan sairaudesta aiheutuneita kustannuksia ja ansiomenetyksiä
 - Päiväraha – ansiosidonnaisuus
- Kansaneläkejärjestelmä (1939/1956 uudistus)
 - Ihmisen toimeentulon turvaaminen
 - Työeläke (ansiosidonnaisuus) ja täydentävä kansaneläke (asuu Suomessa, 65-v.)
 - Ansiosidonnaiset eläkkeet (TEL/LEL 1962)
 - 1974 korvaustaso 60%
 - 1980-luvun alussa olennaisia parannuksia
 - 1996 perusosa pois kohtalaisen suurta ansiosidonnaista eläkettä nauttivilta

Työ

- Työeläkevakuutukset
 - Lakisääteinen, pakollinen
 - Vaikuttavat ansiot ja työssäoloaika, ei ansiokattoa
 - 2010 alkaen elinaikakerroin
- Työkyvyttömyyseläke (ennen v. 1950 syntynyt pitkäaikaistyötön)
- Työttömyyseläke
- Perhe-eläke leskelle ja lapsille toimeentulon turvaamiseksi

Työttömyys

- Työttömyyspäiväraha
 - Peruspäiväraha - työmarkkinatuki
 - Ansiopäiväraha (työttömyyskassan jäsenyys, vähintään 10kk työssä)
- Täydentävät:
 - Työttömyyseläke
 - Eroraha
 - Palkkaturva (yritysten konkurssit)
 - Koulutustuki
 - Koulutuspäiväraha

Terveydenhuolto ja sairaanhoito

- 1972 Kansanterveyslaki
 - Sairaanhoito
 - Ehkäisevä terveydenhoito
 - Terveyskeskus
 - Kunnat järjestävät kansanterveystyön kuntayhtymien kautta
 - Taloudellinen, väestöllinen pohja toiminnalle
 - Nyk. 20 000 as.
 - Ostopalvelut lisääntyneet

Asuminen

- Arava-järjestelmä
 - Pyritään turvaamaan nuorten ja vähätuloisten asunnontarve -> edullisia vuokra-asuntoja ei riittävästi
 - Lainat vuokra- ja asumisoikeusasuntojen uudisrakentamiseen, hankintaan ja perusparantamiseen
- Asumisoikeusasunnot (ei voi ostaa omaksi)
- Osaomistusasunnot (voi ostaa omaksi)

Koululaitos ja opiskelu

- Peruskoululaki 1968, toteutus 1970-luvulla
- Koululaitoksen kehittäminen ja laadukas koulutus kilpailutekijöitä
- Koko ikäluokalle maksuton yleissivistys ja oppivelvollisuus 18v.asti.
 - Lukiot, AMK:t, korkeakoulut
- Opiskelijoiden yleinen opintotuki, asumislisä- ja opintolaina

Köyhyysloukkuun voivat pudota:

- Työttömät
- Yksinhuoltajat
- Kansaneläkkeen perusosan varassa olevat tai pientä täydentävää työeläkettä saavat vanhukset
- Lapsiperheelliset opiskelijat